

BIBLIOGRAFIA

Alberch, R. *Els Barris de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1997-2000.

Auge, M. *Los no-lugares*. Barcelona. Gedisa, 1998.

Delgado, M. *La ciudad mentirosa: fraude y miseria del «modelo Barcelona»*. Madrid: Ed. Madrid, Los libros de la Catarata, cop. 2007.

Essex, S.; Chalkley, B. *Las transformaciones urbanas a raíz de la celebración de los Juegos Olímpicos*. Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics de la UAB, 2003.

Foucault, M. «Curso del 14 de enero de 1976». A: *Microfísica del poder*. Madrid: La Piqueta, 1992.

«Método». A: *Historia de la sexualidad*. Ciutat de Mèxic: Siglo XXI, 1998.

Goldberg, A. *Ser inmigrante no es una enfermedad. Inmigración, condiciones de vida y de trabajo. El proceso de salud/enfermedad/atención de los migrantes senegaleses en Barcelona*. Tesis Doctoral Trienni 1998-2001, Universitat Rovira i Virgili, 2003.

Molina, J. L.; Días, A. *Vender en la calle*. Barcelona: Grup de Recerca en Antropologia Fonamental i Orientada UAB, 2001.

Oliva, J. *Plaça de les Glòries Catalanes. No a la creació d'un buit urbà*. Barcelona: Amics de la Ciutat, 2009.

Vargas, M. D. «La inmigración africana de venta ambulante: el caso de Alicante». A: Checa, F. *Africanos en la otra orilla. Trabajo, cultura e integración en la España Mediterránea*. Barcelona: Icaria, 1998.

ARTICLES DE REVISTES

Aramburu, M. «Los comercios de inmigrantes extranjeros en Barcelona y la recomposición del "inmigrante" como categoría social». A: *Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales*. Vol. VI, núm. 15. Barcelona: Universitat de Barcelona, 15 de febrer de 2002.

PUBLICACIONS

Urbanisme a Barcelona: plans cap al 92. Barcelona: Publicació Ajuntament de Barcelona. Àrea d'Urbanisme i Obres Públiques. Serveis de Planejament Urbanístic. 1987.

Compromís per Glòries. Barcelona: Grup de treball sobre la modificació urbanística en l'àmbit de la plaça de les Glòries i entorns i sobre la seva transformació global, 2007.

La festa dels Tonis de Manlleu

Entre la devoció i la gresca

ipecc

Joan Arimany Juventeny

El títol que encapçala aquest escrit és el mateix amb el qual s'inicia l'estudi sobre la història de la festa dels Tonis de Manlleu, elaborat l'any 2010, a partir d'una beca del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana (CPCPTC). Amb aquesta aportació es va poder confeccionar una visió panoràmica sobre què ha representat, per a la població manlleuana, la festa dedicada a sant Antoni Abat que se celebra ininterrompudament des del segle XIX.

En primer lloc, sembla necessari destacar que amb el nom de «Gremi de Tonis» es defineix un nombrós col·lectiu molt dinàmic, que anualment organitza un intens programa d'activitats al voltant de la data del 17 de gener. Igualment és interessant ressenyar que «Toni» és una paraula impresa per primera vegada a la dècada del 1930 i, segons les referències i versions recollides, d'origen exclusivament local. Ha acabat, però, impregnant la resta d'entitats de la mateixa tipologia a Osona.

En segon lloc, cal deixar constància de la importància d'aquesta manifestació festiva per a la ciutat. La manca de documentació, però, no ha permès identificar quins són els veritables orí-

gens festius dels Tonis. Malgrat aquest fet, sí que ha estat possible recollir-ne els trets principals i determinar-ne diferents etapes, tant en el grup organitzador com en la mateixa activitat des del moment en què se'n té constància. Ha estat possible gràcies a la col·laboració de la gent dels Tonis i a la Junta directiva de l'associació, mitjançant diverses entrevistes realitzades, així com l'anàlisi de l'hemeroteca local.

L'estudi planteja quatre grans aspectes: la devoció, com el punt inicial d'aquesta tipologia de manifestacions de caràcter patronímic; l'organització, com a grup humà que s'ha anat transformant amb els temps; la celebració, com a programa d'activitats lúdiques; i la tradició, en referència a la dansa anomenada Ball del Ciri, considerada un dels valors més destacats —potser el que més— de la festa.

Orígens i evolució de la festa

Documentalment, la festa és constataada des de 1893. Aleshores Domènec Torrent i Garriga la va incloure dins el calendari festiu local. En un volum titulat *Manlleu, croquis para su historia*. Aquesta referència és interessant perquè permet afirmar dos aspectes prou importants: el primer és que es tracta d'una de les poques celebracions que sobreviu a Manlleu des d'aleshores; el segon, segons la descripció de l'esmentat autor, és que les principals activi-

tats incloses en el programa dels Tonis es conserven amb un format gairebé idèntic (el passant o cercavila de vigília, l'ofici solemne i la benedicció de cavalleries, el passant dels Tres Tombs, les curses hípiques, el Ball del Ciri i els balls a locals socials amb el banderer i «cordonistes» com a figures principals). Així mateix, queda clar que al final del segle XIX, ja es tractava d'una celebració consolidada.

No es pot oblidar, en el context de la vigència de la festa, la gran dosi de protagonisme donada als infants des de 1931. Fou amb la creació de les figures del banderer i cordoners petits o dels burros (solien anar sobre un d'aquests animals). D'aquesta manera, la continuïtat generacional quedava assegurada.

Per altra banda, molt clarament, Torrent identifica qui eren aleshores els organitzadors: els traginers i els taverners. El personal que exercia aquests oficis devia mantenir una relació prou estreta per a l'ús del bestiar de càrrega per distribuir les mercaderies. Durant el segle XX, aquest grup organitzador inicial va viure diversos canvis sense que això afectés el desenvolupament de la festa.

Durant les primeres dècades, en què els traginers perden el protagonisme social i la funció davant les noves formes de transport de mercaderies, va prendre el relleu organitzatiu un nou grup social, més heterogeni, vinculat al món ramader i a la pagesia. Des de la dècada de 1930, però especialment després de la Guerra Civil, aquest grup esdevé l'autèntic protagonista. És molt possible que, en aquell moment, ramaders i pagesos adoptessin una celebració que ja els devia ser propera però que tenia, inicialment, altres actors socials.

Coincideix, tot i que no vol dir que els fets estiguin relacionats, amb el moment en què orgànicament s'estableix

■ Banderer i cordoners despenjant la bandera per dur-la a l'Ofici (2011). JOAN ARIMANY

■ Benedicció de cavalleries i altre bestiar després de l'Ofici (2006). JOAN ARIMANY

una doble administració: la dels *pabor-des*, de caràcter estrictament religiós, i la del *gremi*, de caire especialment lúdic, tot i mantenir una missa a sant Antoni com a activitat destacada.

Més endavant, a la dècada de 1960, s'institucionalitzava una junta permanent que consolidava i estabilitzava la feble estructura que suposava la renovació anual de la junta executiva formada pel banderer i els «cordonistes». Finalment, fa uns deu anys, la creació de l'Associació de Sant Antoni Abat —

Tonis de Manlleu va proporcionar l'entitat jurídica i l'estructura necessària per afrontar els reptes del present i del futur. Des de fa uns anys s'actua especialment per marcar la data de la festa, en coordinació amb les altres entitats del mateix caire a l'entorn comarcal mitjançant la Federació de Tonis d'Osona, Moianès, Lluçanès i Vallès Oriental; aquesta agrupació, alhora, participa en la Federació Catalana dels Tres Tombs.

Cal destacar, també, diversos fets que indiquen la repercussió social dels To-

■ Ball del Ciri dansat, ocasionalment, a la plaça de Dalt Vila (2011). JOAN ARIMANY

nis i de la seva festa al llarg de tot el període. D'entrada, es constata que va servir de model per a les festivitats gremials que van aparèixer a mitjan segle xx. Per citar-ne dos exemples es poden recordar els casos dels treballadors del sector tèxtil, dits «Clarets», i del metal·lúrgic, anomenats «Elois», en record dels seus respectius patrons; les festes de cadascun d'aquests «gremis», però, no van sobreviure gaire més enllà de tres dècades. També és necessari esmentar les accions que van promoure els Tonis en benefici de la societat manlleuena mitjançant diverses campanyes de solidaritat.

D'una manera o altra, els Tonis manlleuencs van esdevenir un referent festiu a tota la comarca d'Osona. Entre molts altres factors, ho van ser pel seu atreviment de dur a Manlleu els principals grups musicals de moda i els millors espectacles de varietats musicals

del país, *destape* inclòs. Durant força anys, les primeres figures del món de la cançó i de l'escenografia catalana i espanyola van desfilar pels millors locals de la població.

Punt i a part es mereix el Ball del Ciri, activitat molt estimada pels Tonis manlleuencs. La tipologia d'aquests balls, ben populars en segles passats per contrades de la Catalunya interior, solien tenir una funció instrumental en el traspàs de poders entre pabor-des d'una confraria als quals s'acabava el període de representativitat. El ball manlleuenc, però, conté elements propis que el distingeixen i el caracteritzen respecte dels altres que encara es mantenen en diverses poblacions. A Manlleu, per exemple, no s'ha pogut constatar amb seguretat la funcionalitat esmentada. La manera de ballar-lo i els seus protagonistes, així com els objectes que s'utilitzaven al final del

segle XIX, l'aparten d'aquesta opinió generalitzada. Es tracta d'una varietat de Ball del Ciri local o una evolució subjecta als canvis dels temps? No s'ha trobat cap documentació anterior a la descripció escrita el 1893 que hagi permès una interpretació en un sentit o en un altre. Malgrat tot, en l'estudi s'ha plasmat el desenvolupament des d'aquesta data i, fins avui dia, els períodes d'interrupció, els canvis respecte del nombre de dansaires i les transformacions estètiques.

Conclusions

L'estudi acaba amb unes conclusions i unes perspectives de futur: la successió d'organitzadors ha permès una adaptació als temps que ha fet possible la celebració continuada de la festa. Igualment és ressenyable la presència infantil, ja des de la dècada de 1930, que ha afavorit el relleu generacional.

Cal dir també que ser Toni, a Manlleu, sempre ha estat un indicador de prestigi; el poder de convocatòria del col·lectiu i la capacitat econòmica dels seus membres ha estat demostrada amb diverses activitats solidàries ben reconegudes per tota la població. Igualment, s'ha constatat que és inherent a l'essència de la festa dels Tonis manlleuencs el component de gresca i l'ingredient festiu, fins i tot de transgressió, de gran atractiu.

En aquest sentit, la influència dels Tonis manlleuencs s'ha escampat en el context comarcal de festes dedicades a sant Antoni Abat i ha esdevingut un veritable referent, com ho demostra la generalització del mateix nom de Toni o Tonis. I allò que ningú no pot discutir és que el col·lectiu ha estat el salvaguarda del Ball del Ciri; aquesta dansa té un destacat valor patrimonial local que cal conservar i potenciar amb una major implicació de les institucions locals, especialment de l'Ajuntament de Manlleu.

Finalment, s'afirma que la festa dels Tonis manlleuencs sembla tenir el futur assegurat des de l'aspecte social. Encara queda algun canvi intern que l'actual associació haurà d'abordar: la poca presència femenina i l'entorn multicultural. La primera banderera serà un primer pas, però caldrà incorporar, més encara, el component femení en els òrgans de decisió de l'entitat. Igualment caldrà abordar la inclusió de persones d'altres orígens culturals, necessitat especialment urgent en els darrers temps per fer de l'entitat i de les seves celebracions un reflex de la realitat social on es desenvolupa.

En definitiva, els Tonis manlleuencs i la seva festa han estat i són exemple d'adaptació a les transformacions de la societat. Ho han fet sense renunciar mai al caràcter inscrit en el seu ADN: l'adequat equilibri entre la devoció al seu patró, sant Antoni, i les ganes de gresca. ■

■ Pregó inaugural de les festes a la sala de sessions de l'Ajuntament (2010). JOAN ARIMANY

■ Carros i carruatges al passant dels Tres Tombs (2011). JOAN ARIMANY

■ Carrera de cintes celebrada el mes de maig al passeig del Ter (2010). JOAN ARIMANY